

Jójjetek

1957. december.

10. évfolyam, 10. szám

Honvágy

Nyugtalan embernek veszélyes a nyugalom. Most, hogy sokan közülünk már munkára lettek és, ha ideiglenesen is, de letelepedtek, most mikor a józan jelek arra mutatnak, hogy ha megtörve is, de megnyugodtunk, belenyugodtunk helyzetünkbe, mert látjuk, hogy hazánk panaszára a világ nem figyel és mert mi itt kint megküzdöttünk a legelső, legéletbevágóbb problémákkal, most úti fel fejt az igazi lázas betegség: a nyugtalanság, az önkínzás, a honvágy.

Nem mindenki tud hozzászokni bármilyen idegen szokásokhoz, környezethez. Ez érthető, a baj csak ott kezdődik, a betegség annál lép fel, aki sehol sem tud letelepedni, újra meg újra felszedi sátorfáját — hacsak nem fáradsz bele a sok úrlapba, vizumszerzésbe — bujdosik, bolyong; mint részeges embernek az alkohol, úgy kell neki a nyugtalanság, nem tud már élni nélküle. Néha csak évek múltán tör ki a baj, nyugodt, dolgos, látszólag megelégedett emberen vesz erőt a lappangó betegség: otthagya jól jövedelmező szép állását, s elmege favágónak Kanadába.

De ez a ritkább eset, és talán nem is egészen az emigránsra jellemző, hanem inkább korunkra, hiszen e jelenséget otthon élő, boldogabb népek fiainál is tapasztalhatjuk. A legtöbben maradunk, ahol vagyunk, de a külvilággal folytatott harc után lelkünkkel kell megküzdenünk, mert jönnek, elárasztanak a kínzó, marcangoló kérdések és vágyak.

Szabad volt-e otthagyni hazánkat, népünket? ez a kérdés minden emigráns legfőbb kérdése. A legszívesebben nem is beszélünk róla, lapjaink inkább nem írnak róla, nem merünk szembenézni vele.

Ne gondoljuk azonban, hogy ennek csak gyávaság az oka: e probléma nem kerül gyakran szőnyegre, mert a maga általánosságában egyszerűen megoldhatatlan. A kérdést külön-külön esetenként kellene felvetni és még akkor is milyen nehéz volna a válasz! Ebben az esetben nemcsak másra, de rendszerint még saját magára sincs joga követ vetni az embernek. Az önkínzásnak nincs értelme. Lehet vitatkozni arról, hogy helyes volt-e eljőnnünk, legvalószínűbb azonban, hogy önmagában véve se nem helyes, se nem helytelen. Minden attól függ, hogy mit csinálunk most, hogy keressük-e életünk új, de — mint egyszer csak látni fogjuk — multunkba beleilleszkedő értelmét, azt az utat, melyet Isten világít meg előttünk.

A nyugtalan bolyongás vágyával és az önkínzással talán megbirkózunk, a honvágyat viszont ki ne éreznénk? Hányszor ismétljük a világ minden táján és sarkán Bornemisza

Péter 400 évvel ezelőtt írodott szavait: „Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!” És kit ne ragadna meg, erősebben, ijesztebbben mint odahaza egy-egy bibliai történet a zsidó nép vándorlásáról, Mária és József meneküléséről, vagy a magyar irodalom egyes gyöngyszemei, mert most tudjuk csak igazán, hogy mi húzódik meg az egyszerű történet, a szép Balassavers mögött.

„Siralmas nékem
Idegen földön
Már megnyomorodnom.”

Honvágy ellen nem mindig kell küzdeni, hiszen honvágy nélkül talán nem is volnánk már magyarok, menekültek, nem éreznék, hogy nekünk a mindennapi munkán túlmenőleg más feladatunk van, hogy a mi életünknek, gondolkodásunknak két pólusa van: régi hazánk és új lakóhelyünk.

Mikor azonban a honvágy már betegséggé fajul és megbénítja akaraterőnket, munkakedvünket és olyanok leszünk, mint a mult századbeli romantika tétlen és melankólikus szerelmesei, fel kell lépünk ellene. Ilyenkor szembe kell nézni a valósággal, bármilyen keserű és kegyetlen dolog is: az. Akárcsak a sebésznek az operációnál, nekünk sem szabad habozni; a külföldön élő, de lelkileg csak hazájában időző ember hasznavehetetlen mind hazája, mind befogadó országa számára. Szánalmas figura lesz, igazi „emigráns”, akit a külföldiek megmosolyognak és aki legfeljebb komplikált szervezkedésekkel tartja magában a lelket, eképpen palástolva meddő tehetetlenségét és annak okát, az idejében fel nem ismert, gyógyíthatatlan betegséggé fajuló honvágyat.

Két módszerrel szokás e betegség ellen küzdeni, legelterjedtebb a negatív, a mindenütt rossz, de legrosszabb otthon” elve alapján. Ez a módszer olyan mint a hideg zuhany, vagy a pofon: hasznos, de nem kielégítő. Ezért jó hamarosan egy második, pozitívabb megoldáshoz folyamodni: ne hasonlítgassunk, hanem pézünk szembe a jövővel, mostani, itteni feladatainkkal és célunkkal. A múlttal és a múltból élni kötelességünk, de a múltban élni végzetes hiba. Kötelességünk védeni és őrizni a magyar forradalom tiszta emlékét, de akármilyen kegyetlen és szomorú is a jelen, benne kell élnünk és nem a múltban, ha nem akarunk más régebbi emigrációk szánalmasan tragikus sorsára jutni. Most már nem számít, hogy hegyes volt-e otthagyni hazánkat, ez a kérdés már a múlté. Most már csak az számít, hogy milyen céllal jöttünk el, hogy milyen eredményeket érünk el külföldön. Nem hangzatos

politizálásról van szó, hanem arról, hogy ki-ki a maga szerény munkahelyén megbecsülést szerez, rokonszenvet kelt-e a magyar név iránt. Ez a legnemesebb „propaganda” és szolgálat elnémitott népünkért és egyben — miért ne mondanók meg? — óriási és jól kamatozó erkölcsi tőkét jelenthet a jövő szabad Magyarországnak. Ápoljuk a magyar szellemet, de a honvágy túltengéseit győzzük le építő munkával és Istenbe vetett hittel — hiszen Ő vezérel mindenhova. — Ebben a küzdelemben acélosodik hitünk, megmutatkozik igazi ereje, és ebben a küzdelemben dől el újból meg újból, hogy ki az igazi magyar.

Szívből kívánjuk, hogy mielőbb mindenki megtalálja külföldön azt a keresztyén hitet és magyar erőt, mellyel utunk még mindig nehéz és fájdalmas lesz, de amely nélkül meddő és elviselhetetlen.

JÓZSEF ATTILA

Betlehemi Királyok

Adjonisten, Jézusunk, Jézusunk!
Három király mi vagyunk.
Lángos csillag állt felettünk,
gyalog jöttünk, mert siettünk,
kis juhocska mondta — biztos
itt lakik a Jézus Krisztus.
Menyhárt király a nevem.
Segíts, edes Istenem.

Istenfia, jónapot, jónapot!
Nem vagyunk mi vén papok.
Úgy hallottuk, megszületél,
szegények királya lettél.
Benéztünk hát kicsit hozzád,
Üdvösségünk, égi országot!
Gáspár volnék, afféle
földi király személye.

Adjonisten, Megváltó, Megváltó!
Jöttünk meleg országból.
Főtt kolbászunk mind elfogyott,
fényes csizmánk is megrogyott,
hoztunk aranyat hat marékkal,
tömjént egész vasfazékkal.
Én vagyok a Boldizsár,
Aki szerecseny király.

Irul-pirul Mária, Mária,
boldogságos kis mama.
Hulló könnye záporán át
alig látja Jezuskáját.
A sok pásztor mind muzsikál.
Meg is kéne szoptatni már.
Kedves három királyok,
jóéjszakát kívánok!

És visznek, abova nem akarod...

HELMUT GOLLWITZER

VI

1948. május 22.

Ma folyóirat került a kezembe; amely röviden beszámol Lukács György előadásáról, amelyet 1946-ban a genfi Rencontres Internationales ülésén tartott. Ujra sajognak a tüksédrőt szúrta sebek: vajjon mi történik ma a nagyvilágban, az újrakezdés e termékeny órában, míg itt kínomban csikkeimet morzsolgatom? Lukács ott úgy állította be a szellemi válságot, mintha az a polgári társadalom válsága volna és azt részleteiben az értelem, a haladó eszme és az emberi önbizalom válságaként elemzi. Véleményét természetesen a következőkben foglalja össze: a válság oka szerinte a kapitalista gazdasági és társadalmi rend kiutat nem ismerő válságában rejlik; a polgárság miatta nem tud az ellentmondásokból kivergődni, s félve a józan értelemről és haladástól az irracionálisban, miszticizmusban és szkepticizmusban, valamint a faszizmusban és vallásban keres menedéket, mert fél az értelem és a haladás által diktált egyetlen megoldási lehetőségtől, a szocialista forradalomtól.

Vizsont, amint a szovjet szellemi élettel érintkezésbe kerülünk, a következő meglepetések érnek bennünket. A nyugati ember hiába dobna fölényes mozdulattal a tudomány — vagyis a természettudomány korlátlan imádatát, a naturalista anropológiát, a vallással szemben a felvilágosultság alapján tanúsított megvetését, a töretlen hitet a haladásban, és a technikába és szervezésbe helyezett bizalmát a 19. század rég elintézettnek vélt nagy szemeladójába, mert azt kell tapasztalnia, hogy ezzel semmiképpen sem imponál a szovjet marxistáknak. Mindez nem mentesíti őt attól a tehertől, amit a felvilágosultság eszméjén való túlhaladottság jelent. Ezzel szemben kételkednek abban az állításában, hogy számára mindez már túlhaladott álláspont. Szerintük itt nem lehet szó túlhaladottságról, hanem inkább arról, hogy a nyugati ember menekül ezen eszmék elől. Az emberi értelem korlátoltságáról és a minden haladás értékének viszonylagosságáról felállított tétele nem az igazi felismerés, hanem azon alapszik, hogy nem merete továbbra is az értelmet, mint alapot elfogadni. A szovjet felfogás szerint valójában tehát csak a válságnélküli evolúciós haladás polgári illúziója foszlott szét és semmiképpen sincs okunk abban kételkedni, hogy az emberi ész képes az igazságot felismerni, a természetet uralma alá hajtani és a társadalmat okszerűen megszervezni. A Nyugat egzisztencializmusát és divatos vallásosságát a válságok szülték; ezek átmeneti jelenségek, egy haladó társadalmi rend bomlási termékei és semmi közül sincsen az igazi, az emberi értelem alapján álló haladáshoz.

Nem árt, ha elsöben mindezt végighallgatjuk. Sorainkban vannak olyanok, akik hátat fordítanak a racionalizmusnak, akik félénken riadnak vissza ez intellektualizmustól, akik hajlamosak Spengler szavai szerint „Konfuciuszt diszkidásban feltalálva” követni, az irracionális álmokdöbe és a vallás narkózisához menekülni, az intellektuális felelősségről lemondani. Ezekkel szemben mindig a racionalista marxizmus lesz az erősebb. Kant szerint: „nem bocsáthatjuk meg a gondolkodásra hivatott értelemnek, ha ábrándozásba kezd”. A tudománynak számolnia kell azzal, hogy határai ott vannak meghúzva, ahol beléjük ütközik s hogy nincs lehetőségünk arra, hogy a tudománynak önkényesen határt szabjunk. A marxista racionalizmust nem enyhébb,

hanem csak még szigorúbb intellektuális felelősséggel lehet sarkaiból kiemelni.

Ez viszont már folyamatban van. Túl könnyen akarnak bennünket elintézni, amikor tagadják azt, hogy a Nyugat szellemi válságában a való helyzet felismerése játszik közre. Az értelemmel és haladással szembeni szkepticizmusunk olyan felismeréseken alapszik, amelyeket ők eddig még meg sem láttak. Ez minden bizonnyal három okra vezethető vissza: 1./ civilizáció tekintetében népük még sokkal fiatalabb. Amely nép éhséggel küzdöklik, mert sztyeppéi még terméketlenek és amelynek fiai ásóval kénytelenek csatornákat ásni, mert nem rendelkeznek elegendő géppel, annak valóban az lehet az illúziója, hogy a földi élet paradicsommá válik, amint a természet már nem ró annyi szenvedést az emberre. Mi ezen az illúzió már túl vagyunk. 2./ A marxista szükségszerűen csak racionalista lehet, mert hitének letéteményese, azaz valója a marxizmus. — Ez a vallás pedig azzal az állítással áll vagy bukik, hogy nem vallás, hanem tudomány. Ha a tudományba vetett hitét megintatná, ha róla szerényebb véleménye volna, mint a valóban tudományosan gondolkodó munkásnak, úgy hite összeomlanék és elvesznék a semmibe. 3./ Minden ilyen irányú beszélgetés alapfeltétele, hogy a másik félnek is joga legyen a szabad felismeréshez. Náluk viszont a racionalizmus, a tudomány imádata hatóságilag el van rendelve. Lenin ama tétele, hogy a paradicsomhoz vezető út a „villamosítás és szovjetrendszer”, tehát „a technika és a társadalom megszervezésén” keresztül vezet, itt állami dogma. A Szovjetunióban, mint e dogma bizonyítékában, tehát hinni kell. Ki merné itt nyíltan kimondani, hogy az ember, még az is, aki a természetadta szenvedések ellen kellően fel van vértézve, osztozik az ember, embertársai és saját szenvedéseiben, és hogy mi nyugati emberek ennek nyomós bizonyítékát saját társadalmunkban, saját magunkban és éppen a szovjet társadalomban látjuk. Ambátor az általunk szerzett felismerések tilalmasak a szovjet ember számára, szükségességüket bármennyire is kénytelen naponta megérezni. E tiltott felismerésben fejeződik ki a szovjet szellemi élet tragédiája.

1949. március 29.

Az „Azbeszt” táborban, amely egyedül maradt fenn e vidék tizenhét táborából, körülbelül 1700 hadifogoly élt. E tábor kis körletében alkalmam volt az emberi társadalom kereteiben tanulmányozni a szociális kérdés megoldási lehetőségeit, amennyiben azok anyagi, azaz élelmezéssel és ruhakodással kapcsolatos kérdésekre vonatkoztak.

Itteni megfigyeléseim természetesen a szocializmust mint jelszót is megfosztották pozitív meggyőző erejétől, amellyel képes lehetett volna valamely szocialista rendet olyan célá magasztosítani, amely előnyeit mintegy öncélként hordozza magában. Arra kérem szocialista barátaimat, bocsássák meg nekem a következő, magától felkinálkozó hasonlatot, amelynek megírása alól nem tudok kitérni:

Vajon nem alkalmas-e egy ilyen hadifogolytábor társadalmára arra, hogy kis keretekben szocialista közösségek mintájául szolgáljon? A termelési eszközök nincsenek magántulajdonban, mindenki csak azzal rendelkezik, amit keresetéből számára, a közös kiadások levonása után, saját használatára kiadtak. Nincs munkanélküliség, sem munkanélküli jövedelem, senkinek sincs joga a kenyélhez. Tökéletes szociális biztonság uralkodik; nem kell munkáról és keresetről, orvosi gondozásról gondoskodnunk és rokkantság esetében előálló léteproblémákkal törődnünk. Minden igényünket törvények szabályozzák. A megsabott járandóságból élünk. Az egyént fenyegető összes veszélyeket kiküszöbölték s nem va-

gyunk kénytelenek, — mint a polgári társadalomban — magunkra hagyatva létünkért küzdeni. Minden tekintetben gondoskodtak rólunk. A hasonlat kedvéért most nem akarunk azzal foglalkozni, hogy ez a gondoskodás mennyire szűkös volt. Az azonban nem következett be és akkor sem következett volna be, ha történetesen nem hadifoglyok lettünk volna, — amit mint szocialisták a szocializmustól a lét biztosításán felül vártunk: nem szűnt meg az ember függése más emberek hatalmától, nem szűnt meg az osztályokra való tagozódás és nem alakult ki új közösségi morál. Az egyesek hatalmát nem a törvény hatalma váltotta fel, hanem továbbra is mindig másokon múlt, hogy hol állítanak be munkába, hogy miként számolják el keresetemet, hogy sikerül-e megmaradnom vagy sem. Semmiképpen sem foglalta el a dolgozó, különösképpen a nehéz fizikai munkát végző munkás a szociális létrán a legmagasabb fokot. A létra felső fokán mindig a funkcionárius, a felügyelő, a bürokrata állt. Kimondott osztályképződésnek voltunk tanúi; így tehát szociális lefokozásnak tekintettük, ha valakit, aki eddig az irodában, a gyengélkedőben vagy mint szakaszparancsnok dolgozott, valamilyen kihágás miatt „munkába” küldtek. Ruházat, testalkat, kölcsönös bajtársiaság és életmód tekintetében az egyes „osztályok” között kifejezett eltérések mutatkoztak. Ezzel a felsőbb rétegeknél látható osztályöntudat fejlődött ki, amelyet csak a közös hadifogolysors volt képes enyhíteni. Az egyén azonban a szocialista társadalomban semmiképpen sem tűnik el a közösségben, sőt eléggé kifejezett érdeklődést mutat az iránt, hogy pozícióját és előnyeit megtartsa és ezzel kiemelkedjék az alsóbb rétegekből. Az egyén itt is főleg arra törekszik, hogy számítását megtalálja és — ahogy azt a Szovjetunióban lépten-nyomon tapasztaljuk — azzal van elfoglalva, hogy szocialista frázisok hazug ködfala mögött saját pecsenyét süssesse.

Itt azt az ellenvetést lehetne felhozni, hogy túlságosan az „eláruult szocializmus” szovjet valóságából indulok ki, amely a mi tábor-szocializmusunknak is mintaképeül szolgált. Nem tudok azonban attól a kérdéstől szabadulni, hogy mindez, s ezenfelül még sok más is, ami ebből eredt — így az, hogy képtelenek vagyunk életünkkel és munkánkkal kapcsolatos gondolatainkat saját felelősségérzetünk alapján irányítani, hogy a munkával szemben hallgatolagos közömbösséggel viseltetünk, mivel létünk vele kapcsolatban már nem forog kockán, hogy életünk egyéni formálására hiányzik belőlünk az indítóerő, hogy gépiesen hajtjuk végre a kapott rendelkezéseket — szóval mindez, ami a táborlakót jellemzi, nem szükségesszerű sajátossága-e a szocialista alapon megszervezett társadalomnak. Tudom, hogy életünk a túlnépesedés és ipari termelés e korszakában bizonyos mértékben a szocializmuson kívül is feltartóztatatlannul szocializálódik, hogy romantikus ábránd volna az életmód olyan egyéni szabadsága után áhítozni, amely csak az egyéni termelési mód-szerek idején volt lehetséges. Táboréletünkkel kapcsolatos megfigyeléseink azonban megfosztották a „szocializmus” szót magasztos fényétől és világosan megmutatták, hogy a szocializmus egymagában nem képes sem egyenlőséget, sem szabadságot, sem testvériséget biztosítani és szemléltetik lehetőségeinek határait, valamint a benne rejlő veszélyeket, amelyeket korábban, a szocialista eszme körüli mámorban nem vettünk észre. Azt mutatják, hogy éppen a szocialista rend az, amely a jog előtti egyenlőséget, a szabadságot (vagyis függetlenséget mások hatalmától és önkényétől) és a testvériséget (közösségi- és együttérzést) éppúgy veszélyezteti és lehetlenné teheti, mint ahogy azt a szocialista teoretikusok a polgári társadalomról állították. Mindez tehát arra indít bennünket, hogy a szocializmusban már nem öncélú eszményt,

ADY ENDRE

Karácsony

Harang csendül,
Ének zendül,
Messze zsong a hálaének,
Az én kedves kis falumban
Karácsonykor
Magába száll minden lélek.

Minden ember
Szeretettel
Borul földre imádkozni,
Az én kedves kis falumba
A Messiás
Boldogságot szokott hozni.

A templomba
Hosszú sorba
Indulnak el ifjak, vének,
Az én kedves kis falumban
Hátat adnak
A magasság Istenének.

Mintha itt lenn
A nagy Isten
Szent kegyelme sugna, szállna,
Az én kedves kis falumban
Csak szeretet lakik máma
Minden szívben.

IGE

Monda az angyal a pásztoroknak: Ne féljétek, mert imé hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz: Mert született néktek ma a Megtartó, ki az Úr Krisztus, a Dávid városában.

(Lukács ev. 2 : 10-11.)

Közeledik karácsony napja. Vajon lesz-e Neked karácsonyi ünneped, Testvér? Vagy Te is azok közé tartozol, akik annyira a materializmus hatása alá kerültek, hogy sem idejük, sem kedvük nincs magasabb lelki dolgokkal foglalkozni? Élelem, ruházat, munka és szórakozás: ez számukra az élet. Nekik karácsony is csupán egy párnapos pihenést és ünnepi ebédet jelent. Ó milyen üres, milyen sívár az ilyen élet.

Ha megünnepled a karácsonyt, vajon milyen lesz az ünneped? Sokak szívében karácsony estéjén régi kedves emlékek elevenednek fel: feldíszített karácsonyfa, égő gyertyák, ajándékok; békés, meghitt, örömteljes családi ünnep. Gondold meg Testvér, ha karácsony csupán gyermekkori emlékek felidézését jelent, akkor ünneped meddő és csalékony. Az

emlékek elrepülnek, az érzések elmúlnak és akkor annál kiábrándítóbb ráébredni a valóságra.

A karácsonyfa, az ajándékok, a családi ünnep mind szép és megható, de nem lényeges. Mindezek nélkül is ünnepelhetünk igazi karácsonyt. Olvassuk el a jól ismert karácsonyi történetet Lukács evangélista leírásában. (Lukács evangéliuma 2 rész 1-20 vers.) Mi tette a betlehemi pásztorok számára a karácsony éjtszakáját olyan nagy és felejthetetlen ünneppé? Az, hogy ők angyalok üzenetét hallották: „Ne féljétek, mert imé hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz: mert született néktek ma a Megtartó, ki az Úr Krisztus a Dávid városában.”

Habár nekünk ma nem angyalok hirdetik a karácsonyi üzenetet, mégis ugyanaz a karácsonyi evangélium hangzik felénk a Szentírás lapjairól. S ez örömet, nagy örömet hirdet nekünk. Ezért evangélium, azaz: jó hír, örömdetes üzenet. Karácsony örömet hirdet a félelemtől és rettegéstől gyötört világban. A történelem tanulsága szerint Heródes véres kezű zsarnok volt, aki a népet kemény iga alatt tartotta. Ha elszomorodik a szívünk, hallva, milyen elnyomás alatt élnek otthon maradt véreink, gondoljunk arra, hogy mikor az Úr Jézus megszületett, semmivel sem volt jobb a helyzet. És hányan vannak, akiknek szívében félelem lakik, annak ellenére, hogy ők szabad földön élnek. Félelem a holnaptól, a bizonytalan jövőtől, az esetleges atom-háborútól. Mindezek háttérében a léttől való félelem húzódik meg. Az élet Isten nélkül ijesztő és elviselhetetlen. Eppen ezért küldte el Isten angyali követét, hogy ezt a félelmet elűzze a szívekből. A te szívedből is, Testvér. A karácsonyi üzenet személyes üzenet és nem általános vigasztalás. Hozzad is szól az Úr. A te szívedből is el akarja űzni a bánat, a félelem sötétségét. Hogy öröm és boldogság töltsen be lelked.

A karácsonyi öröm igazi oka: „Született néktek ma a Megtartó, ki az Úr Jézus Krisztus.” Az evangéliumban olvassuk, hogy Heródes és zsarnoki uralma megmaradt még egyideig, sőt kegyetlenebb lett, mikor értesült az Úr Jézus születéséről. Az elnyomás, az élet sok gondja-baja ma sem tűnnek el karácsonykor mintegy varázsütésre. Bármennyire szeretnők is. Mindez megmarad még ideig-óráig. És mégis minden megváltozott, mert megszületett az Úr Jézus. Abban van a karácsony öröme, hogy Isten az Úr Jézus Krisztusban lehajolt hozzánk, felkeresset minket a mi nyomorú-

ságunkban. A megszületett Úr Jézus a karácsony igazi tartalma. Karácsonyt ünnepelni élő Krisztus nélkül: üres formáság és önámítás. Krisztus adja szívünkbe az igazi karácsonyi örömet. Őbenne Isten jön el hozzánk, hogy megváltson minket bűntől, haláltól és megtartsa minket az élet minden nehézsége és kísértése közepette. Ő a Megváltó és a Megtartó.

Ő az Úr. Abban az időben Isteneen kívül egyedül a császárt illette ez a név. Amikor az angyal a megszületett gyermeket Úrnak nevezte, tudtára adja a pásztoroknak, hogy Neki adott minden hatalom mennyen és földön. Aki a betlehemi jászolban fekszik, nem „Jézuska”, egy magatehetetlen kised; hanem az Úr Jézus, a Szentháromság második személye, a mindenség Ura. Az egyedüli szuverén Úr minden világi hatalmassággal szemben. Ismered-e Őt és imádod-e Őt, mint Uradat és Istenedet?

Ő a Krisztus, azaz a Felkent. Az Atya kente fel Őt a mi legfőbb prófétánkká, hogy nekünk Isten akaratát tökéletesen kijelentse, a mi egyetlen Főpapunkká, hogy Önmagát adja váltságul a bűneinkért, és a mi Királyunkká, hogy felettünk mindörökké uralkodjék. Ezért Testvér, az Ő szavára hallgass, Neki add szíved és Neki engedelmessédj! Ha ez megtörténik a te életedben, akkor lesz igazi karácsonyod.

Nem tudom Testvér, hol és milyen körülmények között ünnepeled a karácsonyt. De akárhol és akármilyen körülmények között vagy is, Isten mindenütt közel van azokhoz, akik tiszta szívvel keresik Őt. Ő Hozzad is elküldi Szent Fiát. Hittel és bizalommal nyisd meg Előtte szívedet és mondd Luther Márton jólismert karácsonyi énekének szavával:

„Ó kedves vendég nálam szállj,
Bűnömötől ne iszonyodjál,
Jőjj be hozzám te szolgádhoz,
Szegény, megtérő juhodhoz!”

A kegyelmes Isten adjon Neked áldott és idvességes karácsonyt!

K. J.

A bibliatársulatok világszövetsége, amely Rio de Janeiro-ban ülésezett, elhatározta, hogy ezután bibliát nem adnak ingyen, hanem inkább jutányos áron terjesztik. A határozat megemlíti: „olyan olvasmányt, olvasnivalót ami semmibe sem kerül, nagyon könnyen propagandának tekintenek”.

a társadalmi életnek magától értetődően magasabb formáját lássuk, hanem úgy lássuk, amilyen a maga valóságában. A társadalmi elrendezés kétes értékű módszerét kell látnunk benne, amely szintén olyan veszélyeket rejt magában, amelyekkel szembe kell nézni és amelyek éppúgy nem vezetnek az emberi boldogsághoz vagy az emberi élet beteljesedéséhez, mint más rendszerek. Amíg a szocializmusnak, mint eszménynek még megvolt a vonzóereje, addig követőiben még kialakul-

hatott az a vélemény, hogy általa valósulhat meg a keresztyénség (Saint-Simon, Weitling) vagy hogy általa válhatik fölöslegessé — s ezért választották vallásuknak. Viszont az utópista gondolkodás eme utolsó maradványáról is le kellene mondanunk és az evangélium szavára kellene hallgatnunk, amely azzal a megállapításával, hogy a világ a maga vége felé közeledik, arra figyelmeztet, hogy vállalkozásainktól ne várjunk eszményi megoldásokat. A szociális kérdést nem képes sem a fej-

lődés magas fokán álló kapitalizmus, sem az alkalmazott szocializmus ideálisan megoldani. A megoldás mindig csak viszonylagos lehet, minden megoldás újabb igazságtalanságokat szül és újabb gonoszságok megnyilvánulását hozza magával; legjobb esetben csak kissé könnyít az élet terhein és bajain, ezektől azonban sohasem mentesíthet bennünket.

(Folytatjuk)

Trópusi Afrika új arca

IRTA: Mr P. J. IDENBURG

Az afrikai Aranypart szülötte, P. K. Dagadu lelkész az evanstoni konferencián: „Afrika kérdéseket intéz a nyugati világhoz” cím alatt beszédet tartott. Ebben többek között a következőket mondta:

„A jelenlegi Afrika már nem az a sötét és titokzatos része a világnak, ahogy talán sokan képzelik, primitív, kevéssé ismert és még kevésbé megértett lakosokkal. A Nyugattal való érintkezésnek köszönhető, hogy ujságainak első oldala már nagybetűs fejlecekkel ékeskedik. Beléköstoltak a nyugati műveltségbe és megérintette őket a kereszténység. Hatásuk a lakosság életére igazán nagy volt. A nyugatiak Afrika minden tájára behatoltak. Vasút, repülőgép, autó, sürgőnyhálózat és rádió érintkezésbe hozták Afrika legféltreesebb zugait is távoli országok életével. A Nyugat földművelése és ipara, gazdasági politikája és militarizmusa, közoktatása, nevelése és vallása elárasztották Afrikát és lakóit, akár csak a tenger dagályának hullámai. Ezeknek az erőknél a befolyása alatt mind a külső, mind a szellemi élet mélyreható változásoknak volt alávetve.” Ez olyan szabatos meghatározás, amelyet szívesen átveszek.

Itt azonban „Afrikáról” általánosságban van szó. De mi kizárólag az equatoriális, trópusi Afrikára — a két térítő közti Afrikára — óhajtjuk figyelmünket összpontosítani. Olyan területről szólnunk, amely — Szovjet-Oroszország európai területét is beleértve — kétszer akkora, mint Európa. Ezt a területet hozzávetőlegesen 140 millió lélek lakja. Azok az országok és országrészek, amelyek „Trópusi Afrika” fogalma alá esnek, oly változatosak és oly gazdagok, hogy akik egy-egy részét évek hosszú során át szerzett tapasztalataik alapján pontosan ismerik, mégis gyakran idegenként állnak a fenti gyűjtőnév alá eső többi terület szellemi, gazdasági és társadalmi felépítettségével szemben.

Nyugat-, Kelet- és Közép-Afrika, valamint a különböző nyugati hatalmak fennhatósága alatt álló (vagy az önálló) országok között, amelyekben a nép különböző vallások híve, nagyok az ellentétek. Nagy szerepet játszik itt a lakosság struktúrája is, mindenekelőtt a tartósan letelepedett nem-afrikaiak (főképp nagyszámú európai és indiai) hatása. Vannak azonban általános törekvések, amelyek többé-kevésbé közös nevezőre hozhatók. A következőkben erről akarunk némi áttekintést nyújtani.

Az afrikai ember.

Trópusi Afrika egyik legfinomabb érzékű megfigyelője, E Mounier sok afrikait¹⁾ megkérdezett, hogy miként határoznák meg a „l'âme noire”, a néger lélek, lényegét²⁾.

„A fekete ember lelkéhez az adja meg a kulcsot — szólott egyikük — hogy legjellemzőbb tulajdonsága az individualizmus teljes hiánya. Schasem érzi magát a többiekkel különálló én-nek, egyedül a többiek előtt, egyedül önmaga előtt... Nem igyekszik sohasem személyes kalandba bocsátkozni, hogy ezáltal kitűnjék, felülmúlja a többieket: ezért maradnak idegenek neki, egyrészt a polgári szellem, másrészt a szorosan vett egyéni politikai kalandok.” Az író szerint azonban éppen ellenkező benyomást kapunk. Azt gondolnák, „arrivisme individuel”-lel, azaz egyéni stréberséggel van dolgunk, pedig amit észleltünk, nem egyéb, mint „zèle collectif”, egyetemes szorgalom, törekvés. Döntő pillanatban majdnem senki sem tagadja meg a „solidarité noire”-t, vagyis a fekete emberek között fennálló szolidaritást. „A fekete ember mindig arra igyekszik, hogy a vele egyenlővel egyenlő lábón álljon és szigorúan vett kölcsönösségben éljen a felebarátjával.”³⁾ Ha még mesz-

sebbmenően jellemezzük az afrikai embert, az meg fogja könnyíteni azoknak a vonásoknak a megértését, amelyek az afrikai embernek a Nyugattal való érintkezéséből folynak. Az afrikainak, az ő eredeti lelkiségében, amelyet Nyugat még nem befolyásolt, vannak olyan jellemvonásai, amelyekről elmondhatjuk, hogy általánosságban érvényre jutnak, — bár természetesen itt sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a Trópusi Afrikának nevezett, nagyon kiterjedt területen mindig sok eltérés észlelhető.

Az afrikai számára végsőfokon mindent az a gondolat határoz meg, hogy a világot egy transzcendentális valóság uralja. Létezik egy Felső Lény, aki az emberi életben, valamint az egész természetben szerepet játszik. Ezen a világon „minden mindentől függ.” Továbbá, mindenütt megtekinthető a látható és a láthatatlan lények, többek között az „ősök”. Az egyes ember láncszem közöttük és az utódok között. Elődeiről reaszállott törvények és szokások értelmében, azoknak megfelelően kell élnie. Ezeket a törvényeket viszont ő kell, hogy az utódoknak átadja. Következésképpen: az egyes ember része egy csoportnak, amelyben az idősebb, mint láncszem, magasabb fokú életeri birtokában van a fiatalabbnál. Tehát szolidaritás a „clan”-ban és alárendeltség az idősebbek tekintélyének, kiváltképpen — ott, ahol ez a hagyományos rendben fennáll — a törzsi tekintélyének. Végül fontos tényező a „clan” minden tagjának egyenlősége is; kivételt e téren csak az idősebbek előjogai képeznek.

Mindebből az következik, hogy a szokásokhoz való hűség kizár minden egyéni kezdeményezési változtatást, haladást. Az egyén egy csoportnak a tagja, a csoport nélkül semmi. Ez az „absence totale de l'individualisme”, az egyéniség tökéletes hiánya, amiről előbb beszéltünk. Minden tag egyenlősége, valamint annak a keresése, hogy az egyenlő az egyenlővel egyenlő lábón álljon, azt eredményezi, hogy a szokásjogi milieuban kevés értelme van a takarékoskodásnak. A szegény rokonok a gazdagabbak költségén élnek. Aki „egyenlő” társánál többet kapott, köteles azt annak a csoportnak javára használni, amelyikhez tartozik.

Trópusi Afrika társadalma Nyugat hatása nélkül általában mozdulatlan. A felfedezésnek, a saját munka által való emelkedésnek, vagy a saját kezdeményezés kifejtésének szenvedélye idegen előttük. Miként Mounier kifejezi: „Valóban úgy látszik, hogy az afrikai ember benső életritmusa egy céltalan világra és egy oly idő-múlásra van hangolva, amely teljesen mentes minden sietéstől.” Az „Abschied” jut eszünkbe Mahler szimfonikus költeményéből, a „Lied von der Erde”-ből: „Ich werde niemals in die Ferne schweifen” (Soh'sem fogok távolba elbolyongni...) A világ körforgása... „Ewig — Ewig...” (Örök... örök...)

Trópusi Afrika és a Nyugat

Nincs itt helye annak, hogy a Nyugat befolyását az afrikai társadalmi életre és az erkölcsi rendre történelmi távlatból elemezzük.⁴⁾ Legyen elég egyetlen megjegyzés. Míg a hagyományokra épített társadalomban a tekintélyt szintén a hagyományok határozzák meg, most új elemeket észlelünk: a fehérek határozott felsőbbbségét és az afrikaiaknak új, most már nem a hagyományokra épülő szociális jelentőségét; ez pedig a nyugati társadalmi rend jogintézményeiből folyik. Az afrikai társadalom egyhelyben álló jellegét lassacskán áttörő Nyugat dinamikája. Általában csak a második világháború óta észlelhető a jelenség, hogy mindenfelé fellép az a társa-

dalmi változás, amely Afrikát időnk egyik legfontosabb tényezőjévé teszi.

Egy emberöltőnél rövidebb idő alatt nagy lélektani változásokon ment keresztül Trópusi Afrika mind városban, mind falun. A hagyományos tekintélytisztelet egyre jobban meglazult. A „Haute Volta”-ról (Francia Nyugat-afrikáról) írja egy misszionárius, hogy az általa bejárt területen ezt a jelszót ismétlik a földművesek: „Maintenant chaque homme est devenu son propre blanc”, ami azt jelenti, hogy mindenki úgy szeretne élni, mint „a gyarmatos” fehérek; mindenki a saját „felettsége” óhajt lenni. Ez a találó mondás sok más helyen is alkalmazható.⁵⁾ A „fehér” marad a mintakép. A mint sajátmaguknak óhajtának „felettségeik” lenni, ugyanúgy eszményükké vált, hogy egyenlők legyenek a „fehérekkel”.

A gyarmatosok magatartásának nagy hatására jellemző, hogy azoknál a közvélemény-kutatásoknál, ahol az afrikai ember véleményét kérdezik a fehér ember felől, a ítélet nem a fehér ember személyes tulajdonságait érinti, hanem az afrikai emberhez való viszonyát, főképpen úgy tekintvén őt, mint aki az afrikai ember életére elnyomóként hat.

Szolgáljon például egy 1953-ban, Belga Kongó Stanleyville nevű városában megejtett vizsgálat. A fehérek hibáit megnevező válaszok a következőképpen osztályozhatók: 37%: „igazságtalanok, keményszívűek, rosszakaratúak (vagy kellemetlenek), megsértik az afrikaiakat”, stb.; 28%: „Megsértik, lekicsinylik, megalázzák az afrikaiakat”; 8% = „gőgösek, hiúk, önteltek”; 6%: „fősvények, kapzsiak”; 6% = „tolvajok, hazugok, gonosztevők”; 3%: „becsvágyóak, nagyon erős ütemben dolgoznak” (afrikaiak szemében súlyos hiba); 12% = különféle (titkolódzó, kíváncsiak, veszedősek, kihasználják az afrikaiak asszonyait, stb.)⁶⁾.

(folytatjuk)

¹⁾ „Afrikai” alatt Afrikának, ezúttal Trópusi Afrikának bennszülött lakóját értem.

²⁾ „La clé du Noir, me dit l'un d'eux, c'est son absence totale d'individualisme... Il ne se sent jamais comme un moi seul devant les autres, seul devant soi... Jamais il ne cherche à courir une aventure personnelle; à se distinguer, à dépasser les autres; c'est pourquoi l'esprit bourgeois d'un côté, l'esprit d'aventure politique strictement individuel de l'autre lui sont étrangers.”

E. Mounier: L'éveil de l'Afrique Noire (1948).

³⁾ „Le Noir cherche toujours à être en égalité avec l'égal, en réciprocité rigoureuse avec le prochain.” (u.o.)

⁴⁾ „Il semble que de fait, le temps intérieur de l'Africain... soit accordé à un monde sans but, à une durée sans hâte...”

Mounier, 21.1. Másutt: „La misère massive d'un continent, sa conception de la durée, se tiennent étroitement” („Egy földrész mélyeséges nyomora és időérzéke szorosan egybefűződnék”).

⁵⁾ Lásd többek között: G. Balandier, Sociologie actuelle de l'Afrique Noire, 1955, első rész, La part de la situation coloniale; O. Mannoni, Psychologie de la Colonisation, 1950; L. Joubert, Le fait colonial et ses prolongements, Le monde non-Christien, 1950, 263. sk. II.

⁶⁾ R. Delavignette, a Paysannerie et Proletariat — Peuples d'Outremer et Civilisation occidentale című munkában, Semaines sociales de France XXXV. évfolyam, 1948. 273. sk. II. Lásd L. Ajoulat kiváló cikkét is Elites et masses en Pays d'Outremer 233. sk. II.

⁷⁾ Aspects sociaux de l'industrialisation et de l'urbanisation en Afrique Sud du Sahara, Unesco 1956, 388. sk. II. Erre a fontos műre különösképpen utalunk (799 oldal). Irodalmi összefoglalás 249. sk. II. Lásd továbbá: Institut international des Civilisations Différentes XXVII. ülés, 1952, Compte Rendu. (A városiasítás és iparosítás kérdéseivel foglalkozik).

„Vamos Cantar, Pessoal!...”

A brazil népi együttes bemutatója
Münchenben

1. A nézőtér elsötétül. A televíziós operatőrök gépein kigyullad a piros lámpa, a távlenesék mint ágyúcsövek merednek a színpad felé. Valahol felsikolt egy piszton és lila, sárga, zöld fénycsávok vágódnak a szétnyíló függönyre. Feltűnik Copacabana lámpagyöngysora, a Corcovado csúcsának varázsos vonala, tetején a kivilágított Krisztus-szoborral és a Cukorhegy mesebeli púpja. Rioban vagyunk. A pisztonra most egy furcsa csörgődob felel, ellenállhatatlan bűvészettel pörgetve a samba kettőzött, hullámzó ritmusát. A magyar emigráns, aki négy, búvárbájjal teli évet hagyott maga mögött Braziliában, mélyebbre süllyed támlásszékekén. Meghatottan nézi „második hazájának” színesen kavargó képeit. Emlékezik.

2. Ha a túristairódk nem tudnak mit mondani egy tájra: az ellentétek országának nevezik. Ez a jelző talán egyetlen világ-részre sem illik rá annyira mint Délamerikára, illetve Braziliára. A rioi hófehér felhőkarcolók közvetlen szomszédságában kuksolnak a „morro”-k, a négerek deszkakalibáival teleszórt dombok, vízvezeték és villanyvilágítás nélkül. Az üzletembereknél az, akinek tízmilliója van, lenézi kollegáját, aki csak nyolccal büszkélkedhetik. Viszont a járdán alvó koldust semmilyen rendőrnek sem szabad megzavarnia, mert Rioban mindenki ott és úgy alszik, ahogy akar. Az év legnagyobb ünnepe a fergetegesen tomboló Karnevál, de sehol annyi szomorú embert nem látni, mint Braziliában. A nemzeti tánc, a samba ellenállhatatlan lendülete meghódította a világot, de dallama mélyén, a moll-vezetésű hullámokban valami furcsa, ősi búbánat szólal meg, néha szinte az orosz népzene emlékeztető panaszokkal. Honnan jött ez a zene?

3. Az aki hosszabb időt tölt Rioban és hegyezi a fülét, rájön, hogy a brazil muzsika afrikai ritmusok és portugál népzene különös keveréke. A gyarmatosítók panaszos dallamaiból s az egykori rabszolgák hihetetlen ütemérzékéből a földkerekség egyik legeredetibb, legszínesebb, legvonzóbb zenevilága született meg. A négereknek ugyanolyan oroszlanrésze van a brazil melódiák világ-sikerében, akár az amerikai jazz megteremtésében. Ezért maradt a samba mindmáig szoros kapcsolatban a néppel, ezért lett igazi népzene. A Karnevál nagy dalsikerei sokszor dolgoznak fel társadalmi problémákat: kigúnyolják a lakáshivatalt vagy a vízhiányt panaszolják.

Rioban senki se táncol bugivugit: jazz és népzene itt ugyanaz. Nincs szükségük az amerikai muzsikára, gazdagabb tárházuk van. Felejthetetlen és megható, mennyire szívükbe zárták zenéjüket. Olcsó kis söntések törzsvendégei gyufaskatulyán ütök ki ujjukkal a sambát s átszellemülten dudolnak hozzá. Az építőmunkások kiülnek szombat este a félig kész felhőkarcolók elé és gitárkísérettel adják az idegennek a legnagyobb élményt: sambák, baiakonok, chórok lenyűgözően szép koszorúját.

4. A most európai körúton lévő „BRASILIANA”-együttes szervezője és vezetője, Miécio Askanasy, megalakulásuk történetéről beszél. Annakidején felkereste a brazil négerek kultikus ünnepeit, a macumbákat és candomblékat. Elámult a dallamok, ritmusok, táncok hihetetlen gazdagságától. Mindebből az az érintetlen, ősi hagyomány áradt, amely még a mai, modern Braziliát is olyan színessé, titokzatosá teszi. Askanasy meglátta a kettős cél lehetőségét: megmenteni a tradíciókat s irányt adni a dologtalanul tengő-lengő ifjúság életének. 1949-ben kezdték a

próbákat, csupa fiatal művésszel. Az együttes vezetője szinte apai meghatottsággal emlékezik vissza: milyen hihetetlen türelem és akaratérő sugárzott a fiatalokból. Ez segítette át őket a kezdet nehézségein. Annakidején ott voltam a „BRASILIANA” premierjén a rioi Teatro Municipalban. És most, müncheni szereplésükkor elámultam: mit fejlődtek azóta. A világsajtó dicsőímtusai kísérik őket mindenfelé és a legközönyösebb publikumból is tapsorkánt varázsolnak elő.

5. Változik a kép: Bahiában vagyunk. A kapualjakból és girbe-görbe utcákból árad a romantikus varázs, mintha ma is itt élnének még az ősi istenek. Ha a hajóról lelépő utas papírzacsokra bukkan az utcán: kerülje ki. Leölt csirke, szivar meg egy csorba flaska van benne, tele cachaca-val, iszonyú erős brazil pálinkával. A szellemeknek tették oda, áldozatul. S ha valaki rálép a csomagra: átok éri. Múlt és jelen, a mindennapok s a túlvilág, egyszerre, egyazon időben él itt. Mélyhangú dobok hívására feltűnik a színes tömegben, a Vadászat, Halászat és a Vihar istene. Csodálatosak ezek a mozdulatok, megfoghatatlan ez a ritmusérzés! Dino Bentó, az együttes szólotáncosa úgy vibrál, villan, repül a régi kövek között, mintha kiszabadította volna magát az anyag börtönéből. A nézőtér elbűvölten figyel. Mindegyik képnek külön érdekessége van. Akár a samba születéséről mesél /két álmos utcai cipőtisztító üti ki az első ütemet, sajtátkészítésű ládikáján/, akár egy vidéki esküvő visszasságait figurázza ki, csehovi humorral. És a ruhák! Méregzöld, lila, tűzpiros kabátok, szoknyák, szalmakalapok kavargódnak a színpadon, a fekete és kreol bőr legkülönbözőbb árnyalataival összevegyülve. A trópusokon semmilyen szín se ríktó. Csodálatos világ! A szegények szívében születik a dal s az ő kincsük is marad. Nem kellene hozzá előkelő hangszerek. Palacsintásütő a dob, szarított tök a csörgő. Nelson Ferraz, az együttes néger basszistája bependerül a középre. A hangja úgy bűg mint egy orgona. Baiora tanítja a közönséget. Pillanatok alatt kezében a helyzet kulcsa. A publikum lelkesen brummogja, tapsolja vagy éneklél vele a refrént, utasítás szerint. Minden zeng, dobog, muzsikál, akár a rioi városrészek nevei: Tijuca, Engenho Novo, Jacarepaguá, Vila Isabel... A zsöllyébe süppedt magyar emigránst elfogja a „saudade”, a honvágy a különös brazil világ után.

6. És ekkor jön a legszebb. A fényzőrök azzal a lilásszürke színnel hintik tele a színpadot, amely olyan reménytelenné tud tenni, eső előtt, egy trópusi tájat. Apró fehér selyemernyők libegnek a színre és megkezdődik a bahiai Candomblé. Megjelenik a néger király és udvara. A Karnevál idejére választották őket, a régi braziliai négerkirálykoronázás hagyományainak hűséges megtartásával. Az egész kíséret csillogó rokokó-ruhában van. Milyen érdekes a kreol arc és a hófehér paróka ellentéte. Az udvarmester intésére megjeljenik az uralkodópárt. Ekkor a király előlép és nemesmetszésű, mélytekintetű szemével körülnéz: „Vamos cantar, pessoal!...” Énekeljünk, emberek!... Erre megkezdődik az éneklél, táncot tartított szertartás. A közönség néma csendben ül. A királynő — min valami ébenfa-szobor — bűbajos mosolylyal ropja a sambát, olyan mértéktartón, hogy szinte menüett lesz belőle. Nem tudom levenni a szemem a királyról. Hihetetlen eleganciával mozog, a mollban libegő, fájdalmas melódiára. Ezt a méltóságteljes szomorúságot még valódi királyok arcán sem lehet látni. Annak a méltósága ez, aki egész éven át banánon, rizsa-babon él /ez a brazil konyha alapanyaga/, akinek egy ing és egy nadrág az egész vagyona, de Karneválkor egy évi keresetét rákölti a szem-

káprázató jelmezre, hogy király lehessen. Száll, száll a bájos, fájdalmas muzsika, meghajolnak az udvarhölgyek. Soraik felett imbolyog egy tündéri, pici királynői korona. Kézről-kézre adják, míg uralkodónőjükhöz nem ér. Olyan szívbemarkoló lelkesedéssel, átéléssel játszanak, ahogy csak fekete emberek tudnak. Bahiában játszik a nép s pünkösdi királyának mesebeli jogara alatt megkapja, néhány napra, földi paradicsomát....

7. Hogyan fejeződött be? Természetesen a rioi Karnevállal. Szinte egyik pillanatról a másikra dallam-, ritmus- és táncorkán söpörte el a díszleteket. Harsogott a sok trombita, a fényzőrök összevissza kaszáltak, remegett a színház. A táncosok egyszerre előntötték a nézőteret. Fiatal férfiakat, nőket húztak fel magukkal a színpadra. Nem lehetett nekik ellenállni. A németek líhegő tüdővel, izzó orcával sambáztak. Vibrált már a sok televíziós felvevő is, a zenekarból ki akartak ugrani a hangszerek, egy pillanatra az volt az ember érzése, hogy ez a tombolás megállíthatatlan, sohasem lesz vége.

8. A magyar emigráns káprázó szemmel, kábultan áll fel támlásszékeiről. Mégegy-szer visszagondol a városra, ahol szállodai raktárnok, házaló, bázongorista és női fodrászsegéd volt. Emlékezik az énezesekre, a magányos vasárnap-délutánokra, karneváli estékre, mikor messziről kísértetiesen szóltak a tam-tam dobok. Azt hiszem, egy táj úgy lesz igazán a mienk, ha nélkülözünk és harcolunk benne. Copacabana, a Corcovado meg a Cukorhegy eltűnő díszlete majdnem úgy integet a távozó felé, mint egy otthoni kép. Ezért lett olyan személyes ízű ez a beszámoló s ezért sikerült hosszabbra a kelleténél.

Konkoly Miklós

A délafrikai közösségi centrumban „Wilge-spruit”-ben tartott ökumenikus építő tábor valóban ökumenikus találkozássá lett különböző nemzetiségű, fajú és vallású emberek között. Sok délafrikai csodálkozott ezen „a gazdag, de ritka tapasztalaton”.

Az United Bible Societies közli, hogy latin-Amerikában a protestánsok száma az utóbbi 40 év alatt erősen megnövekedett. Amíg 1916-ban csak 200.000 protestáns volt, számuk most 6.500.000.

Helgoland Szigete, amely a második világháborúban a szövetséges hatalmak bombázásai következtében csaknem teljesen elpusztult, most már ismét annyira benépesült, hogy az új lakosok annak a kívánságuknak adtak kifejezést, hogy legyen templomuk istentiszteletek tartására. Ez a kívánságuk teljesülni fog, mivel a Schleswig-Holsteini Egyház, ahová ez a sziget egyházilag tartozik, megszávalta a templomépítéshez szükséges összeget.

Huszonhat Methodista Lelkész és világi mindkét fajból Daytona Beach-ban (Florida) konferenciát tartott a fajok viszonyát illető problémákról.

As Egyesült Államokban nemrégiben új dollárbankjegyek jelentek meg ezzel a felirattal: „In God we trust” — „Istenben bízunk”.

Az egyházi vezetők az Egyesült Államok déli részében tovább folytatják tiltakozásukat Faubus, Arkansas kormányzójának a mozgalma ellen a Little Rock-ban történt incidensekkel kapcsolatban.

A Tiszáninneni református egyházkerület — mely, mint már jelentettük, 1957 folyamán újra megalakult — Darányi Lajost választotta püspökévé.

Könyvszemle

Aldous Huxley, Collected Short Stories

(London, Chatto and Windus, 1957.)

Ez év folyamán jelentek meg Londonban Aldous Huxley, a Magyarországon is jól ismert nagy angol író összes elbeszélései. Számos regénye, tanulmánya és útleírása mellett Huxley sok igen jó novellát is írt, melyek formailag, azaz a felépítés, a szerkezet szempontjából gyakran felülmúlják regényeit. Igen örvendetes tehát, hogy elbeszéléseit most egy kötetben olvashatjuk.

Egy ilyen kiadásnak van természetesen hátránya is, ugyanaz a hátrány, mely fennáll például egy nagy költőnek egy kötetbe gyűjtött összes verseinél: még pedig az, hogy az olvasó, túl sokat olvasván egymás után ezekből az ugyanahhoz a műfajhoz tartozó termékekből, észreveszi, hogy a szerző gyakran ugyanazokat a motívumokat, helyzeteket és hangulatokat használja fel, és e külső hasonlóság következtében elmosódik szeme előtt a határ az egyes elbeszélések és versek között, és nem tudja már elég élesen és objektíven megítélni egy-egy vers vagy elbeszélés szépségét.

Ez a veszély Huxley novelláinál is fenyeget. Férfi főszereplői majdnem mindig vagy értelmiségiek, vagy sznobok vagy olyan emberek, kik alacsonyabbrendűségi érzésüktől vezetve, magukat bölcsőbbnek és érdekesebbnek akarják tartani a normálisan érző és gondolkodó tömegeknél. (A „vagy-vagy” helyett „és-és”-t is mondhatnánk, mert e három vonás könnyen megférhet egy személyben is). Gyakran szerepel például a szerencsétlen fiatalember típusa, akiből, ha más környezetbe született volna, lehetett volna jó kereskedő vagy orvos, de akik klasszikus, filozófiai nevelése, iskolázottsága bukásra és meddőségre ítél, mert szellemileg nem elég erős, nem elég érett az önálló gondolkodásra. Egy ilyen típussal mindjárt az első, „Boidogan éltek, míg meg nem haltak” (Happily ever after) című elbeszélésben találkozunk (Guy személyében), valamint a Monokli (The Monocle) című novellában, mely egyben a cocktailparty-k abszurditását példázza. Ez az elbeszélés egy fiatalember társadalmi szerepléséről számol be, aki alacsonyabbrendűségi érzését úgy szeretné legyőzni, hogy monoklit vásárol és azzal próbál imponálni a külvilágnak. Nem tud azonban bánni vele és midőn a monokli végül összetörik, vele együtt valahogy ez az egész látszatfigura darabokra törik az olvasó szeme előtt.

Huxley női szereplői magabiztosak és önzöek. Nevelésük, környezetük következtében bornírtak és látókörük, érdeklődésük nem igen jut túl szalonjuk közvetlen határain. „A Tündéri Keresztanya” (the Fairy Godmother), „A Claxton Család” (The Claxtons), „A fiatal Archimedes” (Young Archimedes) és „Rúzs” (Fard) világos példái mutatja ennek a típusnak, melyet csak az önmagasztalás és az önfenntartás érdekel; a jóság és a felebaráti szeretet álarcá alatt raffiniált lelki kegyetlenségekkel kínozzák embertársaikat.

Majdnem mindegyik elbeszélésben az egyik ember egoizmusával szerencsétlenné teszi a másikat.

Huxley éles iróniával rajzolja a különböző típusokat. Mint egy anatómus, úgy boncolja áldozatait, akik ilymódon teljes szellemi jelentéktelenségükben jelennek meg az olvasó előtt, megfosztva a képmutatás minden sallangjától, melyek nekik a külvilággal szemben a magasabbrendűség látszatát kölcsönözték. Huxley nem érez semmi szánalmat áldozatai iránt, könyörtlenül lerántja róluk a tanultságot, a jóságot, a filantrópia álarcát: teljesen haszontalan és céltalan lények, akik önzésüktől vezettetve, mindent összetörnek, ami útjukba kerül. Rokonszenvet csak ezeknek az önző embereknek az áldozatai iránt érez

Huxley, utóbbiak azonban, „a fiatal Archimedes” című elbeszéléstől eltekintve, sohasem főszereplők és éppen ezért kevésbé élesen, világosan lépnek elének. A „Tillotson Banquet”-ben Huxley majdnem patétikusan rajzolja meg egy öreg és nagy nyomorban élő festőművész alakját, akinek tiszteletére egy gazdag műkedvelő egy bankettet rendez. Az elbeszélés során azonban egyre világosabb lesz, hogy a gazdag sznobnak a vacsora csak ürügy arra, hogy egymást utáló művészeket és kritikusokat hívhasson meg és egész este szadista módon élvezhesse a gyűlölet és irigység légkörét. Az öreg festőművész, a ház inasától kölcsönzött foltos, piszkos zsakettben semmit sem vesz észre és hálásan, a jobb jövőbe vetett reménnyel tér haza szegényes pincszobájába.

Huxley nagy szókinccsel rendelkezik és mondatainak tökéletes a szerkezete; pontosan, de hűvös objektivitással ír. Stílusa azonban nem egyszerű; maga is intellektuell, jól ismeri a klasszikusokat és a művészettörténetet. Itt-ott, két egyetemi végzettségű szereplő beszélgetésében mintha előtérbe lépne Huxley a tanulmányíró és a logikus érvelés áttör a novella-szabta kereteken (v.ö. pl. „Chawdron”).

Huxley sohasem fogja minden olvasóját lebilincselni, mert témái tipikusan angol témák, az angol társadalom, az angol egyetemek zárt köréből valók. (E tekintetben csak útleírásai és egy-két regénye, pl. a Brave New World (Szép új Világ) képeznek kivételt). Aki Evelyn Vaughn-t szereti, valószínűleg szeretni fogja Huxleyt is, aki viszont szívesen olvassa Hemingway elbeszéléseit, azok közvetlen, egyszerű, sőt itt-ott már primitív és durva stílusát, talán sohasem lesz nagy barátja Huxley ironikus, hűvös angol novelláinak.

R. SPREY.

FILM

Kein Platz für wilde Tiere

Dr. Bernhard Grzimek, a frankfurti állatkert igazgatója, fiával, Michaellal együtt beutazta Közép-Afrika egyik területét, ahol a vadállatok még teljesen szabadon élnek és ahol nem is szabad rájuk vadászni. A sötét világrészben átélte élményeiről Dr. Grzimek könyvet írt és a fia vezette az ugyanarról a tárgyról szóló színes film készítését.

Mind a könyvnek, mind a filmnek „Nincs hely a vadállatoknak” a címe. Mindkettőnek az az alap gondolata, hogy a vadállatokat az emberiség állandó növekedése kiirtással fenyegeti. Ha az emberiség nem gondol arra, hogy a rábizott természetet több felelősségtudattal ismerje meg és védelmezze, akkor unokáink már csak filmekben és fényképeken láthatják az elefántokat és oroszlánokat, de a valóságban soha nem tudják majd azokat megcsodálni.

Tehát a „Kein Platz für wilde Tiere” egy olyan film, amely mögött mély tanulság húzódik meg és a két Grzimek sok tehetségét árulja el, ahogy ezt a tanulságot továbbítja. A film egy kényelmes afrikai utazás hirdetésével kezdődik, beleértve a kannibálok táncát a tábor tüz körül és a nagyvadakra való vadászatot. Az utazási iroda gondoskodik arról, hogy a túristák mindezeket biztos távolságból figyelhessék. A túristák maguk lóhatnak a vadállatokra, a vezetők és a vadászok gondoskodnak arról, hogy az állatok eléjük kerüljenek és hogy szerencsétlenség ne forduljon elő. Mekkora ellentét van Afrika szépségének e kereskedelmi kiaknázása és a között a nyugalom között,

amely még megtalálható néhány rezervátban. De a vadállatok jövője kilátástalan, mivel az ember előbb-utóbb még az utolsó rejtek helyéről is ki fogja űzni azokat. A film végül is a vadállatok lélegzetelállító menekülését mutatja be az ember jövelele előtt.

A „Kein Platz für wilde Tiere” egy olyan film, amely gondolkodásra késztet. Felhívás egyben népekhez és kormányokhoz. Szívből ajánljuk olvasóinknak ezt az értékes filmet.

J. A. HES

A kanadai Egyesült Egyház (United Church of Canada) ebben az évben több mint 200 épületet (templomok, iskolák, egyetemek, kórházak és magánlakások, házak) ad át az észak-indiai Egyesült Egyháznak. Ezek az épületek — 80 esztendői missziós munka eredménye — több mint 2.000.000 dollár értéket képviselnek. A kanadai Egyesült Egyház missziói titkára kijelentette, hogy az átadás annak a régóta követett elvnek a következménye, hogy több felelősséget adjanak a belföldi Egyháznak. Egy bizonyos számú missziós munkás még Indiában kell maradjon az egyházi munkások kiképzése végett és a belföldi munkások megsegítésére.

Csilében a protestánsok száma rövid idő alatt több mint kétszeresére emelkedett: 1941-ben 119.000, míg a múlt esztendőben 241.000 lélek. Az ország lakossága kb. 6.000.000.

Jáva sziget keleti részén a keresztény Egyház 1956-ban ülte meg fennállásának 25. évfordulóját. Ez idő alatt tagjainak száma 42.000-re emelkedett.

jőjjetek

Keresztyén havi lap.

Szellemi fórum.

Kiadja

az Admiraal de Ruyter Fonds
Szerkesztőbizottság:

Kibédi Varga Aron, Tóth Miklós, Tüski István, Végh József.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Utrecht, Postbus 148.

Minden cikkért szerzője felel.
Kéziratokat nem örzünk meg és nem adunk vissza.

Évi előfizetési díj: Anglia: 4,— sh., Ausztria: 15,— Sch., Belgium és Luxemburg: 25,— fr., Franciaország: 200.— fr., Hollandia: 2,— gld., Németország: 2,— DM., Svájc: 2,50 fr., Svédország: 3,— Kr.
Félévi előfizetési díj a fenti összegek fele.

Megrendelhető:

ANGLIA:

Mező Lajos, 134, George St., London S.W.1

AUSZTRIA:

Wien VII, Neubaugasse 44/3.

FRANCIAORSZÁG:

36, rue de Colise, Paris VIIIe.

HOLLANDIA:

Postbus 148, Utrecht. Postai csekk számla száma: 316430, Admiraal de Ruyter Fonds, Utrecht.

NÉMETORSZÁG:

Ismaningenstr. 68/0, München 27.

SVÁJC:

Rebgasse 38, Basel.

Más országokból szíveskedjenek olvasóink közvetlenül a kiadóhivatalhoz fordulni.